

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

**СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.1 МЕМЛЕКЕТ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ ТЕОРИЯСЫ МЕН ТАРИХЫ,
КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ**

1470.	Асылбекова А.А.	Правовое регулирование искусственного интеллекта: зарубежный опыт и перспективы для Казахстана	6308
1471.	Аширбекова А.Б.	Қазақстан Республикасында Ұлттық алдын алу тетігі жүйесі	6314
1472.	Амирова Б.К.	Қазақстандағы жинақтаушы зейнетақы заңнамасының тарихи эволюциясы	6316
1473.	Бейбітұова І.Б.	Медицина қызметкерлерінің құқықтық жауапкершілігі	6319
1474.	Байтерекова К.Б., Ескендерова Г.Т.	Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік сақтандыру жүйесінің қазіргі жағдайы	6323
1475.	Егежанова Д.Р.	О влиянии нормативной практики Верховного суда Республики Казахстан на административное судопроизводство	6326
1476.	Есентемирова А.М.	Некоторые вопросы становления законодательства о высшем и послевузовском образовании в Республике Казахстан	6330
1477.	Еркін Ә.	Коррупция и правовые методы борьбы с ней	6340
1478.	Жармаханбетова Б.А.	Права коренных народов и недропользование: проблемы соблюдения и защиты прав при добыче природных ресурсов на их территориях	6345
1479.	Жолдасбек М.Б.	Қазақстан Республикасындағы Конституциялық реформа: өзгерістерді талдау және олардың құқықтық жүйеге әсері	6348
1480.	Жеңіс Е.Е.	Салық заңнамасын жетілдіру мәселелері	6353
1481.	Жанаев Е.А.	Роль морали в правовых решениях и законодательных актах	6357
1482.	Кажтай А.Н.	Қауіпті құқықбұзушылықтардың қоғамға әсері	6360
1483.	Карсибек С.А.	ҚР Алқабилер сотының құқықтық жағдайы және шетел мемлекеттерімен салыстырмалық ерекшеліктері	6364
1484.	Көбеген А.М.	Әлеуметтік әл-ауқат пен қоғамның өркендеуінің құқықтық аспектілері	6367
1485.	Кошкенбек Б.Б.	Шетелде оқыту бағдарламаларын құқықтық реттелуі	6371
1486.	Қалыбаева А.Ә.	Қазақстандағы жаза қолданудың құқықтық санаға әсері	6377
1487.	Қалқазбек Н.Е.	Қазіргі заманғы құқық саласының өзекті мәселелері мен даму перспективалары	6380
1488.	Маликов Ж.Н.	Қазақстан Республикасының Конституциялық сот институтының қалыптасуы және қызметі	6383

1489.	Маратов А.Б.	Роль юристов защиты прав юридических лиц	6385
1490.	Отыншиева Г.	Құқықтық сана және мәдениеттің арақатынасы	6387
1491.	Роман К.Д.	Законодательные основы обеспечения информационной безопасности детей в Казахстане: вызовы цифровой эпохи	6390
1492.	Сұңғатов С.С.	Цифрландырудың азаматтардың әлеуметтік-экономикалық құқықтарын іске асыруға тигізетін ықпалы	6392
1493.	Салиханов А.Б.	Социальные барьеры реинтеграции бывших заключённых в Казахстане: причины стигматизации и пути преодоления	6396
1494.	Турегелдиев Б.У.	Жоғарғы соттың нормативтік қаулыларының құқықтық алаңдағы ықпалы	6402
1495.	Тәуірғалиева А.Б.	Киберқауіпсіздік: қылмыстардың алдын алу және заңнамалық шаралар	6405
1496.	Табанова Ж.А.	Защита прав женщин: международный аспект	6409
1497.	Тәжі Ә.Т.	Цифровизация прав граждан РК	6413
1498.	Тигай Б.А.	Проблемы налогового правоприменения в РК	6415
1499.	Шоманова К., Ясинова Д.	Адам құқықтарының қорғалуы және заңнамалық реттелуі	6423
1500.	Ібіжан Г.Ә.	Проблемы организации правовой помощи детям с ограниченными возможностями здоровья	6427
1501.	Yagmussova A.F.	The concept and types of social guarantees and the grounds for their provision under labor legislation	6431

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.2 АЗАМАТТЫҚ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ

1502.	Алмагамбетов М.	Кәсіпкерлердің құқықтары мен оның қорғалуы	6436
1503.	Булатова Л.Б.	Жасанды интеллектпен жасалған туындылардың құқықтық мәртебесі	6440
1504.	Ибрашев А.М.	Искусственный интеллект в трудовом праве: перспективы, риски и возможности	6443
1505.	Искаков Р.А.	Правовая природа договора о государственных закупках товаров в Республике Казахстан	6446
1506.	Көбеген А.М.	Әлеуметтік әл-ауқат пен қоғамның өркендеуінің құқықтық аспектілері	6452
1507.	Мырзаханов Ә.Е.	Қазақстан Республикасындағы ресми наградалар жүйесі: толықтырулар мен	6456

		өзекті мәселелер	
1508.	Нургалиева М.Е.	Трудовые права женщин и равенство на рабочем месте. Дискриминация как барьер для экономического прогресса	6459
1509.	Рустами-Кадырбекова Ж.	Ретроспективный анализ правового регулирования в области социального обеспечения	6464
1510.	Сураганова Д.Д.	Правовое регулирование игорного бизнеса в Республике Казахстан	6468
1511.	Третьяк М.В.	Тенденция к сокращению рабочего времени в развитых странах: баланс между производительностью и качеством жизни	6471
1512.	Третьякова Ж.В.	К вопросу имущественных правоотношений родителей и детей по законодательству Республики Беларусь	6475
1513.	Тыныбек кызы А.	Гибкие формы занятости в Казахстане и Кыргызстане: правовое регулирование дистанционной работы и самозанятости	6478
1514.	Тюлегенова А.А.	Правовые аспекты использования земли	6481

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.3 ҚЫЛМЫСТЫҚ СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУ ТҮЛҒАНЫҢ, ҚОҒАМ МЕН МЕМЛЕКЕТТІҢ МҮДДЕЛЕРІН ҚОРҒАУДЫҢ МЕХАНИЗМІ РЕТІНДЕ

1515.	Азенова С.Р.	Сот сараптамасын тағайындау мен жүргізу: қылмыстық процестегі маңызы және жетілдіру жолдары	6485
1516.	Абдықадыр А.Б.	Қылмыстық әділет жүйесіндегі цифрлық технологиялар мен жасанды интеллект	6488
1517.	Байносерова А.Г.	Қолжазба сараптамасы дәлелдеу құралы ретінде: жаңа әдістер мен шешілмеген мәселелер	6495
1518.	Бахыт І.Б.	Уголовное судопроизводство как механизм защиты интересов личности, общества и государства	6500
1519.	Жакишева Д.К.	Арнайы білім және оларды қылмыстарды тергеу кезінде қолдану нысандары	6504
1520.	Жұмадулла Қ.Ф.	Жасанды интеллект пен криминалистика: қылмысты ашудағы жаңа дәуір	6508
1521.	Маратова А.М.	Понятие судебно-биологической экспертизы и ее значение для установления обстоятельств уголовного дела	6510
1522.	Шариф М.Қ.	Психологиялық портретті құру: сот сараптамасында қолдану тәжірибесі	6514
1523.	Жунусов Д.С.	Совершенствование качества судебных экспертиз: организационно-правовой подход	6517
1524.	Khamidullina R.	Jury Trials in the Criminal Justice System: A Comparative Analysis of the U.S. And	6520

		Kazakhstan Models	
1525.	Киікбай Б.С.	Онлайн алаяқтық қылмыстық құқық бұзушылықтарын тергеп-тексерудің өзекті мәселелері	6523
1526.	Салимжуаров Г.Ф.	Перспективы использования искусственного интеллекта в производстве судебных экспертиз	6528
1527.	Серіктай Н.Ө.	Тергеушінің жеке басының кәсіби-психологиялық сипаттамасы	6531

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.4 ҚЫЛМЫСТЫҚ САЯСАТ ЖӘНЕ ҚЫЛМЫСТЫҚ ЗАҢНАМА: ЗАМАНАУИ СЫН-ҚАТЕРЛЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

1528.	Адильхан Х.Б.	Қылмыс пен жазаның психологиялық қырлары: кінә және жауапкершілік сезімі	6536
1529.	Арзанбекова К.Қ.	Геноцид және оның халықаралық құқықтағы орны	6538
1530.	Ахметжанова А.А.	Правовое обеспечение информационной безопасности Республики Казахстан: вызовы и перспективы	6540
1531.	Айзак А.Ж.	Әлеуметтік факторлар мен экономикалық қысымның қылмысқа ықпалы	6544
1532.	Әжібекова А.Е.	ҚР жасөспірімдер арасындағы буллингке қарсы шаралар мен шетелдік тәжірибе	6546
1533.	Болатбекова А.А.	Қылмыс пен жазаның қоғамдағы әлеуметтік-мәдени ықпалы	6552
1534.	Бөлебай А.Б.	Қазақстан Республикасында кәмелетке толмағандарға қатысты зорлық-зомбылық қылмыстарының алдын алу мәселелері	6555
1535.	Дүйсен Қ.А.	Адам саудасының құрбандарын анықтау және қорғау механизмдері	6563
1536.	Карсибек С.А.	Жыныстық қолсұғылмаулыққа қарсы жасалған қылмыстардың латенттілігі: себептері және шешу жолдары	6566
1537.	Кенеспек Д.М.	Қазақстан Республикасындағы қылмыстардың қайталану себептері мен алдын алу жолдары	6569
1538.	Кийкбай Н.К.	Жалған ақпарат тарату және оның қылмыстық-құқықтық салдарлары: ақпараттық кеңістікте қауіпсіздік пен жауапкершілік мәселелері	6572
1539.	Кожанова Д.Р.	Реформа уголовного законодательства Республики Казахстан: анализ реализации положений концепции УК 2014 года через призму десятилетнего опыта	6575
1540.	Көбейсін Ө.Т.	Кінә мен оның қос нысаны: қазіргі қылмыстық құқықтағы ерекшеліктер мен проблемалар	6578
1541.	Койчубекова А.А.	Уголовная ответственность за	6580

		насильственные действия сексуального характера	
1542.	Қабдылова А.Қ.	Кибербуллингтың алдын алудың құқықтық мәселелері	6585
1543.	Мырзаханов Ә.Е.	Қазақстан Республикасындағы ресми наградалар жүйесі: толықтырулар мен өзекті мәселелер	6590
1544.	Орынбай Ш.А.	Кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауапкершілігі	6593
1545.	Сайлаубек М.Ж.	Қылмыстық құқықтағы өзін-өзі қорғау шегінің әлеуметтік және құқықтық аспектілері	6597
1546.	Төрехан А.Ә.	Тұрмыстық зорлық-зомбылық; қылмыстық жауаптылық және әділ жаза тағайындау мәселелері	6600
1547.	Тюлегенова А.А., Куатова Р.Е.	Совершествование превентивных мер в рамках реализации антикоррупционной политики в РК	6607

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.5 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖАРИЯ ҚҰҚЫҚ: ЖАҢА ҚАУІП-ҚАТЕРЛЕР ТЕГЕУРІНДЕРІ

1548.	Алиев Е.	Правовое регулирование международных железнодорожных перевозок в Республике Казахстан	6611
1549.	Аршабаева Р.С.	Заманауи құлдықпен күрестегі халықаралық құқықтың тиімділігі мен мәселелері	6616
1550.	Данияр Ә.А.	Роль международных организаций в урегулировании вооруженных конфликтов	6620
1551.	Кабдрахманов А.Е.	Анализ правового регулирования защиты прав трудовых мигрантов: опыт Казахстана и России в контексте международных стандартов	6626
1552.	Qodirova T.R.	The role of the United Nations High Commissioner for refugees in protecting refugee rights	6631
1553.	Медетова М.Б.	Азаматтық авиациядағы алғашқы халықаралық қауіпсіздік стандарттары: пайда болу және тарихи негіздері	6634
1554.	Мыктыбаева Д.А.	Регулирование вопросов трудовой деятельности трудящихся-мигрантов в международных соглашениях Республики Казахстан	6640
1555.	Мырзаханов Ә.Е.	Қазақстан Республикасындағы ресми наградалар жүйесі: толықтырулар мен өзекті мәселелер	6645
1556.	Рублевский А.А.	Этическая дилемма статуса эмбриона	6648
1557.	Тулеген А.С.	Правовые проблемы назначения и исполнения наказания в деятельности международных уголовных трибуналах ad hoc	6652

**10.6 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КОММЕРЦИЯЛЫҚ АРБИТРАЖ ЖӘНЕ ЦИФРЛАНДЫРУ
ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚ**

1558.	Акынов Д.М.	Правовые механизмы обеспечения исполнения обязательств государствами-членами ЕАЭС	6657
1559.	Ануарбек А.	Применение блокчейн-технологий в международном коммерческом арбитраже: правовые вызовы и перспективы	6661
1560.	Жаксылыков К.К.	Особенности правового регулирования отношений, возникающих из международного договора купли-продажи товаров	6665
1561.	Каримова Ф.Х.	Защита персональных данных в международном частном праве	6669
1562.	Мирзоева М.М.	К вопросу о сущности деловой репутации	6675
1563.	Раджабов М.Д.	Трудовые права иностранных граждан в международном частном праве	6679

10.7 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ ЖӘНЕ БҰҰ-НЫҢ ТҰРАҚТЫ ДАМУ МАҚСАТТАРЫ

1564.	Ануарбек А.	Международное экологическое правосудие: теоретические основы и практические аспекты	6683
1565.	Burieva M.S.	The role of international organizations in regulating the use of water resources of transboundary rivers and lakes	6687
1566.	Nasreddinzoda N.	The role of regional organizations in achieving the SDGs: international legal aspects	6691
1567.	Шалгымбаева А.Н.	Комиссия международного права ООН: регулирование экологических аспектов вооруженных конфликтов	6693

СЕКЦИЯ 11**АРХИТЕКТУРА И СТРОИТЕЛЬСТВО****ПОДСЕКЦИЯ 11.1 СТРОИТЕЛЬСТВО**

1568.	Аманжолова Ш.Ф.	Қарқынды құрылыс жағдайындағы Астана қаласының жер асты сулары деңгейінің өзгерісін болжау	6698
1569.	Батирбекова А.Т.	Численное моделирование работы стены в грунте с распорной системой в условиях плотной застройки	6702
1570.	Бекетов Д.Н.	Энергоэффективность в строительстве: симуляция влияния ориентации зданий на потреблении энергии в Астане	6707

технологии, она является не только элементом установления истины в судопроизводстве, но и активно используется для предотвращения преступлений. За последние годы судебно-биологическая экспертиза зарекомендовала себя как «золотой стандарт» уголовного судопроизводства, гарантирующий высокую точность идентификации, достоверность полученных данных и объективность судебных доказательств. Это положение акцентирует внимание на ее важности как неотъемлемого элемента правосудия, без которого невозможно эффективное расследование и справедливое судебное разбирательство.

Список использованной литературы:

1. Кодекс Республики Казахстан от 4 июля 2014 года № 231-V ЗРК
2. О судебно-экспертной деятельности. Закон Республики Казахстан от 10 февраля 2017 года
3. Тихомирова Л.В., Тихомиров М.Ю. Юридическая энциклопедия / под ред. М.Ю. Тихомирова. - М.: 1999.
4. Колотушкин С. М. Современные возможности судебных экспертиз как фактор профилактики противодействия преступности/ Вестник экономической безопасности, электронный источник: URL - <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-vozmozhnostisudebnyh-ekspertiz-kak-faktor-profilaktiki-protivodeystviya-prestupnosti/viewer> (Дата обращения: 29.11.2023).
5. Судебная экспертиза (часть общая): учебно-практическое пособие в схемах. Издание 2, переработанное / К. Шакиров. - Алматы: Қазақ университеті, 2017. – 92 с.].
6. Орлов Ю.К. Заключение эксперта как источник выводного знания в судебном доказывании (уголовнопроцессуальные, криминалистические и логико-гносеологические проблемы): автореф. дис. докт. юрид. наук. – М., 1985. – 54 с. – С. 40
7. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса, М., 1969.
8. <https://qamqor.gov.kz/>

УДК 343.9

ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ПОРТРЕТТІ ҚҰРУ: СОТ САРАПТАМАСЫНДА ҚОЛДАНУ ТӘЖІРИБЕСІ

Шариф Маржан Қамбарқызы

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық
университеті

«7М04209 – Сот сараптамасы» білім беру
бағдарламасы бойынша магистранты
mvrzhn25@gmail.com

Ғылыми жетекші: қылмыстық-құқықтық пәндер
кафедрасының меңгерушісі, PhD докторы
Муратова А.Ж.

Психологиялық портрет – тұлғаның психологиялық және мінез-құлықтық ерекшеліктерін анықтап, оның әрекеттерінің себептері мен болашақ мінез-құлқын болжауға арналған аналитикалық құрал. Бұл тәсіл әсіресе ауыр және қайталанатын қылмыстарда, сериялық қылмыскерлерді анықтау барысында, сондай-ақ тергеудің дұрыс бағытын

айқындауда маңызды рөл атқарады. Психологиялық портретті құру тек криминалистика саласында емес, сонымен қатар сот-психологиялық сараптамада да кең қолданыс табады.

Психологиялық портреттің мазмұны мен құрылымы

Психологиялық портрет – жеке тұлғаның мінез-құлқын, ішкі уәждемесін және әлеуметтік өзара әрекеттесу ерекшеліктерін сипаттауға бағытталған кешенді сипаттама. Оның мазмұны бірнеше негізгі компоненттерден тұрады. Біріншіден, бұл – жеке тұлғалық сипаттамалар, оған темперамент типі, мотивациялық құрылым, агрессия деңгейі және импульсивтілік жатады. Екіншіден, эмоционалды тұрақтылық пен өзіне бақылау жасау қабілеті, яғни стресс жағдайындағы мінез-құлқы мен өзін-өзі ұстау дағдылары ескеріледі. Үшіншіден, әлеуметтік қатынастар жүйесі, соның ішінде отбасылық жағдайы, кәсіби мәртебесі, достық қарым-қатынастары мен әлеуметтік бейімделу деңгейі талданады. Төртіншіден, тұлғаның құндылықтар жүйесі мен моральдық бағдарлары, яғни ол ұстанатын өмірлік қағидаттар мен этикалық нормалар анықталады. Соңғысы – мінез-құлық үлгілері мен стереотиптері, яғни адамның түрлі жағдайларда қайталанатын реакциялары мен әрекет ету ерекшеліктері сараланады.

Сараптамада қолданылатын әдістер

Психологиялық портретті құру барысында сарапшылар бірқатар ғылыми-зерттеу әдістерін қолданады. Ең алдымен, клиникалық интервью әдісі кеңінен пайдаланылады, ол тұлғаның ішкі психологиялық жай-күйін тереңірек сипаттауға мүмкіндік береді. Бұған қоса, психометрикалық тесттер – мысалы, MMPI (Миннесота көпаспекті тұлғалық сауалнамасы), Кэттелдің тұлғалық факторлар тесті (16 PF) және басқа да стандартталған құралдар – психологиялық ерекшеліктерді сандық түрде бағалауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, сарапшылар іс материалдарын контекстуалды талдау жүргізеді, яғни зерттелушінің мінез-құлқы мен психологиялық жай-күйін нақты жағдайлармен байланыстыра отырып сипаттайды. Бұл деректер әлеуметтік ортадан алынған мәліметтермен – мысалы, куәгерлердің, жақын туыстарының немесе әріптестерінің берген ақпараттарымен толықтырылады. Сондай-ақ, қылмыс орнына және күдіктінің іс-әрекеттеріне байланысты қылмыстық мінез-құлықты талдау психологиялық портретті нақтылауда маңызды рөл атқарады.

Халықаралық тәжірибе

Ұлыбританияда психологиялық портретті қылмыстық істерді тергеуде қолдану жоғары деңгейде дамыған. Бұл елде психологиялық портрет құру тергеу психологиясының маңызды құрамдас бөлігі ретінде қарастырылады. Атап айтқанда, Кембридж және Оксфорд университеттерінің базасында жұмыс істейтін қылмыстық психология институттары күдіктілер мен қылмыскерлердің типтік психологиялық портреттерін әзірлеу, оларды нақты істерге бейімдеу және тергеу барысындағы болжамдарды анықтау бағытында терең ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізеді.

Мысалы, Оксфорд университетінің криминологиялық зертханасы 2018–2023 жылдар аралығында жүргізген бірқатар жобалар аясында кісі өлтіру, жыныстық зорлық және терроризм істері бойынша жасалған 200-ден астам психологиялық портреттің тиімділігін зерттеп, олардың 80%-дан астамы тергеу барысына оң ықпал еткенін көрсетті. Бұл зерттеулер қылмыскердің мінез-құлық үлгілерін, тұлғалық қасиеттерін және әрекет жасау мотивтерін талдау арқылы күдіктінің бейнесін дәл болжауға болатынын растады.

Сондай-ақ, Ұлыбританияның Ішкі істер министрлігі (Home Office) мен құқық қорғау органдары психологиялық портретті нақты істерде қолдану бойынша «Investigative Psychology» атты арнайы ұлттық бағдарлама әзірлеп, тергеушілер мен психологтар арасында ортақ кәсіби стандарттар жүйесін қалыптастырған. Бұл бағдарлама негізінде Ұлыбританияның әрбір аймақтық полиция бөлімінде арнайы оқудан өткен тергеу

психологтары жұмыс істейді. Олар сараптамалық бағалау жасап қана қоймай, қылмыстың сипатына қарай тергеу әрекеттерінің тиімді бағыттарын ұсынады.

Мысал ретінде, Кембридж университетінің профессоры Дэвид Кантердің жетекшілігімен жүргізілген зерттеулер сериясын атауға болады. Ол қылмыстық әрекеттің кеңістіктік мінез-құлқын зерттей отырып, белгілі бір аймақта әрекет ететін қылмыскерлердің жүріс-тұрыс логикасына сүйеніп, олардың мекен-жайын болжамдауға болатынын дәлелдеген. Бұл бағыттағы ғылыми жаңалықтар бүгінгі таңда Гео-профилинг деп аталатын әдістің негізін қалаған.

Осылайша, Ұлыбритания тәжірибесі психологиялық портрет құрудың ғылым мен практиканың түйіскен тұсында тиімді қолданылып жатқанын, және бұл тәсіл тек теориялық зерттеу құралы ғана емес, сонымен қатар нақты қылмыстарды ашуға ықпал ететін құқық қорғау стратегиясының маңызды элементі екенін айқын көрсетеді.

Қазақстандағы жағдай және дамыту жолдары

Қазақстанда психологиялық портретті қылмыстық және сот сараптамаларында қолдану жүйелі түрде қалыптаспаған. Қолданыстағы отандық сараптамалық тәжірибеде бұл әдіс көбінесе тек ішінара және қосалқы құрал ретінде пайдаланылады, ал нақты әдістемелік база мен құқықтық реттеу механизмдері әлі де жеткілікті деңгейде дамымаған. Осыған байланысты, елімізде психологиялық портретті тиімді қолдануға мүмкіндік беретін келесі бағыттар бойынша жүйелі шаралар қабылдау қажет деп санаймыз.

Біріншіден, нормативтік-құқықтық базаны жетілдіру қажет. Бұл ретте психологиялық портрет құруды сараптамалық әдіс ретінде заңнамалық актілерде нақты бекіту, оның қолданыс аясын, мақсаттарын және құқықтық мәртебесін анықтау маңызды.

Екіншіден, әдістемелік қамтамасыз етуді күшейту қажет. Атап айтқанда, психологиялық портретті құру бойынша бірыңғай ұлттық стандарттар мен әдістемелік ұсынымдарды әзірлеп, оларды сот сараптамасы саласында міндетті қолданылатын құжат ретінде енгізу қажет. Бұл сарапшылардың жұмысын біріздендіруге және бағалаудың объективтілігін арттыруға септігін тигізеді.

Үшіншіден, сарапшылардың кәсіби біліктілігін арттыру мәселесіне ерекше назар аудару қажет. Тергеу психологиясы саласы бойынша кәсіби даярлық курстарын, семинарлар мен қайта даярлау бағдарламаларын ұйымдастыру арқылы сарапшылардың теориялық және практикалық деңгейін көтеру — сараптамалардың сапасын арттырудың негізгі шарты болып табылады.

Төртіншіден, заманауи технологияларды енгізу арқылы психологиялық портреттің дәлдігін арттыруға болады. Осы орайда жасанды интеллектке, үлкен деректерді (big data) талдауға және психопрофилингтің компьютерлік модельдеріне негізделген автоматтандырылған жүйелерді отандық сараптамалық тәжірибеге енгізу ұсынылады. Бұл әдістер халықаралық деңгейде өзінің тиімділігін дәлелдеген және адамның психологиялық бейнесін жоғары дәлдікпен сипаттауға мүмкіндік береді.

Осы ұсыныстарды кешенді түрде жүзеге асыру Қазақстанда психологиялық портретті сараптамалық тәжірибеде жүйелі әрі тиімді қолдануға жол ашады және сот әділдігін қамтамасыз ету ісінде маңызды құралға айналуы мүмкін.

Психологиялық портретті құру – сот сараптамасының сапасын арттырудың тиімді жолдарының бірі. Бұл тәсілді қылмыстық және азаматтық істерде қолдану сараптаманың дәлдігі мен тергеу процесінің нәтижелілігін қамтамасыз етеді. Қазақстанда осы бағытты дамытудың басты шарты – оны құқықтық деңгейде тану, әдістемелік базаны қалыптастыру және сарапшыларды арнайы даярлау. Халықаралық тәжірибені бейімдей отырып, психологиялық портретті сот-психологиялық сараптаманың негізгі құрамдас бөлігіне айналдыруға толық мүмкіндік бар.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Turvey, B. (2012). Criminal Profiling: An Introduction to Behavioral Evidence Analysis.
2. American Psychological Association. (2020). Guidelines for Psychological Assessment in Legal Settings.
3. FBI Behavioral Analysis Unit. (2021). Profiling Methodologies.
4. British Psychological Society. (2019). Professional Practice Guidelines for Forensic Psychologists.
5. Canter, D. (2004). Mapping Murder: The Secrets of Geographical Profiling.
6. ҚР Қылмыстық іс жүргізу кодексі.
7. ҚР «Сот сараптамасы туралы» Заңы.
8. ҚР ПМ Академиясының оқу материалдары.
9. Bundeskriminalamt Germany. (2021). Psychological Expertise in Criminal Proceedings.

УДК 343.9

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ КАЧЕСТВА СУДЕБНЫХ ЭКСПЕРТИЗ: ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВОЙ ПОДХОД

Жунусов Д.С.

магистрант 1 курса образовательной программы
«7М04209-Судебная экспертиза»
din_ast_86@mail.ru

Научный руководитель: заведующая кафедрой
уголовно-правовых дисциплин, PhD доктор
Муратова А.Ж.

Судебная экспертиза играет ключевую роль в обеспечении справедливости и законности в правосудии, предоставляя объективные и научно обоснованные заключения по различным вопросам, возникающим в ходе судебных разбирательств. В Республике Казахстан судебно-экспертная деятельность регулируется Законом «О судебно-экспертной деятельности» от 10 февраля 2017 года № 44-VI, который устанавливает правовые, организационные и методические основы этой сферы [1].

Несмотря на существующую нормативную базу, в практике судебной экспертизы Казахстана наблюдаются проблемы, влияющие на качество и эффективность экспертных исследований. Одной из таких проблем является недостаточная численность квалифицированных экспертов. По данным Центра судебных экспертиз, в 2023 году по собственному желанию уволились 62 судебных эксперта, что привело к увеличению нагрузки на оставшихся специалистов в 3–4 раза и удлинению сроков проведения экспертиз [2].

Кроме того, существует проблема недостаточного использования частных судебных экспертов, несмотря на наличие у них государственной лицензии. Это связано с консервативным подходом судей и правоохранительных органов, которые предпочитают